

Dossier de premsa

CaixaForum Barcelona

Del 4 de febrer al 17 d'abril de 2011

Per primera vegada a Espanya, CaixaForum Barcelona descobreix l'arquitectura i l'art de l'avantguarda soviètica dels anys vint i trenta del segle XX

Construir la Revolució.

Art i arquitectura a Rússia, 1915-1935

L'Estat soviètic sorgit de la Revolució Russa de 1917 va promoure un nou llenguatge visual per construir una nova societat basada en l'ideal socialista. La dècada i mitja que va seguir la Revolució va ser un període d'intensa activitat i innovació en el camp de les arts —i sobretot entre els arquitectes—, marcat per les formes geomètriques pures. El nou Estat requeria nous tipus d'edificis, des de cases comuna, clubs i equipaments esportius per al proletariat victoriosos, fins a fàbriques i centrals elèctriques, per fer front als ambiciosos plans d'industrialització, i també centres d'operacions per a la promulgació de polítiques d'Estat i la difusió de propaganda, entre els quals cal destacar el Mausoleu de Lenin. *Construir la Revolució. Art i arquitectura a Rússia, 1915-1935* descobreix un dels períodes més excepcionals de la història de l'arquitectura i de les arts visuals, en el qual van participar artistes del moviment constructivista com Liubov Popova, Aleksandr Ródtxenko o Kassimir Malèvitx, i arquitectes russos com Konstantín Melnikov, Moissei Guínzburg o Aleksandr Vesnín, i alguns d'europaus, com Le Corbusier i Mendelsohn. L'exposició consta d'unes 230 obres entre maquetes, obres plàstiques (pintures i dibuixos) i fotografies (d'arxiu dels anys vint i trenta i contemporànies, a càrrec del fotògraf britànic Richard Pare). *Construir la Revolució. Art i arquitectura a Rússia, 1915-1935* està organitzada per la Royal Academy of Arts de Londres, en col·laboració amb la Fundació "la Caixa" i la Col·lecció Costakis del SMCA de Tessalònica, i forma part dels actes de l'Any Dual 2011 d'Espanya a Rússia i de Rússia a Espanya.

L'exposició *Construir la Revolució. Art i arquitectura a Rússia, 1915-1935* es podrà veure a CaixaForum Barcelona (av. de Francesc Ferrer i Guàrdia, 6-8) del 4 de febrer al 17 d'abril de 2011. Posteriorment viatjarà a CaixaForum Madrid (del 27 de maig al 18 de setembre) i a la Royal Academy of Arts de Londres (octubre de 2011 - gener de 2012).

Barcelona, 3 de febrer de 2011. El director general de la Fundació "la Caixa", Jaume Lanaspa, inaugura aquest vespre l'exposició *Construir la Revolució. Art i arquitectura a Rússia, 1915-1935*, acompanyat de Charles Saumarez Smith, secretari i director executiu de la Royal Academy of Arts de Londres; Irina Korobina, directora del Museu Estatal d'Arquitectura Sxússev de Moscou; Maria Tsantsanoglou, directora del Museu Estatal d'Art Contemporani de Tessalònica i cocomissària de l'exposició; i el fotògraf Richard Pare, col·laborador en el comissariat.

Dins la seva programació cultural, l'Obra Social "la Caixa" presta una atenció preferent a les manifestacions artístiques més contemporànies, les pròpies dels segles XX i XXI. L'exposició *Construir la Revolució. Art i arquitectura a Rússia, 1915-1935* analitza una època determinant per entendre la nostra cultura actual, i ho fa amb la **revisió més completa que s'ha fet mai sobre l'art i l'arquitectura de l'avantguarda russa**. Amb aquesta mostra, a més, l'Obra Social "la Caixa" aprofundeix en la seva programació expositiva d'arquitectura, amb mostres com les que ha dedicat a Palladio, Mies van der Rohe i Richard Rogers.

L'arquitectura de la revolució soviètica es basa en una idea de funcionalitat, estalvi i eficàcia arquitectònica que conviu amb la creativitat i l'agosament formal. És des d'aquest punt de vista que **va ser un model per als arquitectes del moviment modern i que pot ser encara un referent per als creadors actuals** que s'enfronten al repte de treure el màxim profit dels recursos disponibles en favor de la comunitat.

La mostra posa un accent especial en la manera com els artistes plàstics i els arquitectes es van unir sota la causa bolxevic en un període marcat per la radicalitat de les seves propostes. Amb la institucionalització de l'anomenat *realisme socialista* com a tendència oficial del nou règim stalinista, aquests artistes van ser considerats «indesitjables» i les seves obres es van enviar a províncies. És per això que la **mostra també reflexiona sobre què n'ha quedat, de tot allò, gairebé un segle després**.

Així, l'exposició tracta sobre un dels períodes més excepcionals de la història de l'arquitectura, el que va entre la Revolució d'Octubre i la fundació de l'URSS. Organitzada per la Royal Academy of Arts de Londres, en col·laboració amb la Fundació "la Caixa" i la Col·lecció Costakis del SMCA de Tessalònica, la mostra es basa en una exposició presentada en aquest museu d'art contemporani. Ha estat comissariada per MaryAnne Stevens, de la Royal Academy of Arts (Londres), i Maria Tsantsanoglou, del State Museum of Contemporary Art (Tessalònica), amb la col·laboració de Richard Pare.

Amb aquesta exposició, l'Obra Social "la Caixa" col·labora amb l'Any Dual 2011

d'Espanya a Rússia i de Rússia a Espanya, iniciativa governamental que inclourà, a ambdós països i durant l'any 2011, més de vuit-cents esdeveniments de temàtica cultural, econòmica, científica i educativa.

Projecte col·lectiu entre artistes de diferents disciplines

En el període comprès entre 1915 i 1935 es va constituir un projecte col·lectiu en el qual van participar **artistes visuals del moviment constructivista** (Liubov Popova, Aleksandr Ródtxenko, Vladímir Tatlin, Kassimir Malèvitx, El Lissitzky i Gustav Klutxis) i **arquitectes per crear una nova societat sobre la base de les idees socialistes**. El resultat van ser els treballs radicals dels arquitectes Konstantín Melnikov, Moissei Guínzburg, Ilià Gòlossov, i Leonid i Aleksandr Vesnín, entre d'altres, així com algunes intervencions de l'arquitecte francès Le Corbusier i de l'alemany Erich Mendelsohn.

Construir la Revolució. Art i arquitectura a Rússia, 1915-1935 recull, d'una banda, una col·lecció de **fotografies dels anys vint i trenta** procedents del Museu Estatal d'Arquitectura Sxússev de Moscou. Aquesta institució reuneix els arxius de l'antiga Acadèmia Soviètica d'Arquitectura. Entre els seus fons hi ha aquest conjunt d'imatges que destaquen pel seu valor històric i també fotogràfic.

En segon lloc, mostra **dibuixos, maquetes i pintures, d'artistes i arquitectes** de la Col·lecció Costakis del Museu Estatal d'Art Contemporani de Tessalònica. Aquestes obres van ser recuperades en una època en què l'arquitectura d'avantguarda va ser proscriu a l'URSS, es van salvar de la desaparició i constitueixen ara un testimoni únic.

L'exposició es completa amb **tres maquetes més a gran escala**. Dues procedeixen de la col·lecció d'art abstracte i constructivista, arquitectura i disseny de la University of East Anglia, i ens mostren dos dels treballs més importants de Konstantín Melnikov, el club de treballadors Russakov i la casa de Melnikov, ambdós edificis situats a Moscou. La tercera és la coneguda com a torre de Tatlin, el Monument a la Tercera Internacional, en una reconstrucció del 2001 procedent del Museum für Kunst und Gewerbe d'Hamburg.

Construir la Revolució. Art i arquitectura a Rússia, 1915-1935 inclou finalment un conjunt **d'imatges del fotògraf britànic Richard Pare**. Entre 1992 i 2010, Pare va dur a terme un treball exhaustiu de documentació dels edificis més significatius del primer període revolucionari tal com es trobaven en l'època en què les va poder visitar, després de la caiguda del mur. La seva aportació ha ajudat a prendre consciència del valor d'aquestes obres i a impulsar-ne la restauració.

El resultat és una exposició extraordinària. Les fotografies d'arxiu, les obres plàstiques i les fotografies contemporànies estableixen un diàleg que permet reviure l'esperit d'entesa entre artistes de diferents disciplines que va caracteritzar els primers anys de l'art soviètic.

Una nova arquitectura per a un nou Estat

La dècada i mitja que va seguir la Revolució Russa de 1917 va ser un període d'intensa activitat i innovació en el camp de les arts visuals i sobretot entre els arquitectes, que buscaven un nou llenguatge radical amb el qual construir el socialisme soviètic.

El nou Estat requeria nous tipus d'edificis, des de cases comuna, clubs i equipaments esportius per al proletariat victoriós, fins a fàbriques i centrals elèctriques per fer front als ambiciosos plans d'industrialització, o centres d'operacions per a la promulgació de polítiques d'Estat i la difusió de propaganda.

A partir de 1922, els arquitectes van respondre amb un esclat de creativitat excepcional: molts es van aplegar en organitzacions radicals, a les quals també es van associar artistes escriptors i teòrics de l'avantguarda, mentre que figures estrangeres de primera línia, com Le Corbusier i Erich Mendelsohn, es van unir a la causa. Tots estaven decidits a **definir un estil arquitectònic que no estigués sotmès als dictats imperials i burgesos del passat.**

En consonància amb el Moviment Modern europeu, els edificis tendien a presentar **formes geomètriques pures** sostingudes per pilons o pilars sense ornamentació, amb finestres horitzontals contínues i cobertes planes, i els arquitectes es van adherir al principi segons el qual la forma externa i la distribució interior havien de reflectir directament la funció.

La naturalesa experimental d'aquesta arquitectura no només va suposar un repte per a la indústria de la construcció, sinó que, a partir de 1932, també va qüestionar el programa estètic del règim soviètic. L'escassetat de materials constructius i de tecnologia avançada comprometia la qualitat dels acabats, mentre que la radicalitat de l'avantguarda va generar intenses crítiques com a conseqüència de la promoció del realisme socialista i de l'àmplia repressió cultural imposada a partir de 1929 pel successor de Lenin, Iòssif Stalin.

L'exposició, organitzada per tipologies d'edificis, presenta els anys heroics de l'arquitectura soviètica per mitjà de fotografies antigues de cada projecte corresponents a l'època en què s'estaven construint els edificis o poc després d'haver-ne finalitzat les obres. Aquestes imatges es juxtaposen amb fotografies fetes pel fotògraf d'arquitectura Richard Pare al llarg dels darrers quinze anys,

que ofereixen un document eloqüent de la degradació que sovint han patit aquestes obres.

Les sèries fotogràfiques estableixen un diàleg amb les obres d'art realitzades entre 1915 i 1930 pels artistes capdavanters de l'avantguarda russa, els quals, com a partidaris del constructivisme i el suprematisme, van desenvolupar un nou llenguatge visual basat en formes purament geomètriques, la representació en l'espai sobre una superfície plana i el potencial per relacionar-se amb el disseny i l'arquitectura.

ÀMBITS DE L'EXPOSICIÓ

Govern i comunicacions

El desenllaç de la Guerra Civil el 1920 va presagiar l'estrict control del Partit Comunista sobre el Govern i les comunicacions. Entre els projectes concebuts per facilitar aquest objectiu hi havia l'edifici del Gosprom, un enorme complex governamental construït a Khàrkov, nova capital d'Ucraïna. L'edifici Tsentrossoiuz de Moscou, fruit d'un concurs que s'havia resolt a favor de Le Corbusier, arquitecte modern establert a París, va ser la seu central de la Unió Central de Cooperatives de Consum, organització que donava feina a uns dos mil treballadors i que va ser cada cop més poderosa en els sectors del comerç, la banca i la producció alimentària.

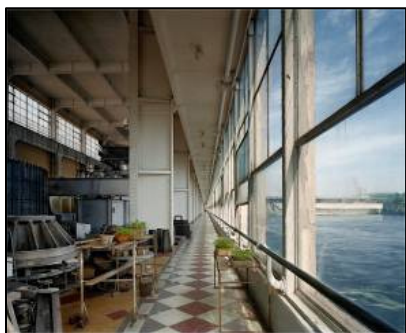

Els dos diaris estatals, *Pravda* i *Izvestia*, es van instal·lar en edificis constructivistes de nova planta, on es combinaven els espais administratius i les rotatives, esquema que també es va adoptar al Palau de la Impremta de Bakú, capital petroliera de l'Azerbaidjan. Mentre que tant l'*Izvestia* com el *Pravda* difonien les polítiques i els assoliments del Partit Comunista a l'interior del país, la torre de radiodifusió Xàbolovka, obra de Vladímir Xúkhov, projectava el missatge de la Revolució al món. Construïda el 1922 pel Komintern acabat de crear, la torre materialitzava la proposta de Monument a la Tercera Internacional de Vladímir Tatlin (1919).

Indústria

La Primera Guerra Mundial, la Revolució i la Guerra Civil havien fet estralls en l'economia soviètica. En la dècada de 1920 les noves plantes industrials van passar a dependre de l'Estat, i el 1927 Iòssif Stalin va introduir el primer Pla Quinquennal, que es va centrar en la col·lectivització de l'agricultura i l'expansió

de la indústria pesant i l'electrificació.

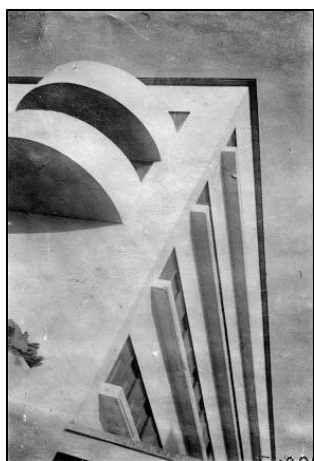

El 1925 es va convidar Erich Mendelsohn a presentar un projecte per a una fàbrica tèxtil de Sant Petersburg, que havia de contenir tallers de producció, oficines administratives i una central elèctrica. Entre altres projectes d'infraestructures, destaquen la nova central elèctrica de Moscou (MoGES), la colossal presa i central hidroelèctrica DneproGES a Ucraïna i el dipòsit d'aigua d'Uralmaix, nou suburbi industrial d'Ekaterinburg.

La col·lectivització de l'agricultura i l'impuls de la industrialització van generar un èxode del camp a la ciutat. Es van posar en marxa una sèrie d'iniciatives per alliberar les dones de les tasques domèstiques i facilitar la seva incorporació com a força de treball, amb la construcció de complexos comunitaris, com una fàbrica de pa a Moscou i la cuina industrial Nàrvskaia, que prestava serveis de menjador als residents de Sant Petersburg. La ràpida expansió del transport motoritzat va portar Konstantín Melnikov a dissenyar innovadors garatges, mentre que l'interès per la investigació científica com a mitjà per accelerar la industrialització es va materialitzar en l'Institut Central d'Aerodinàmica i Hidrodinàmica de Moscou.

Habitatge

L'augment de treballadors urbans va exigir la construcció de nous habitatges a les principals ciutats de l'URSS. D'altra banda, l'interès de l'Estat en la promoció de la nova societat socialista va donar com a resposta una sèrie de solucions innovadores per a la vida comunitària. Els complexos residencials a gran escala, com la colònia obrera de Traktornaia Ulitsa a Sant Petersburg, disposaven d'equipaments comunitaris adjacents.

A la comuna d'estudiants de l'Institut Tèxtil de Moscou, els espais comuns es destinaven a tota mena d'activitats, tret de dormir, mentre que la comuna d'habitatges de Moissei Guínzburg a Ekaterinburg combinava una residència comunitària per a estudiants amb blocs d'apartaments destinats a unitats familiars.

Aquesta combinació, complementada sovint amb guarderies, cantines, clubs i biblioteques, se solia emprar en els complexos residencials destinats als membres d'una cooperativa o als funcionaris d'un comissariat. Entre els exemples d'aquest model, destaquen la cooperativa d'habitatges per a metges de Kíev, el complex residencial per a oficials de la

Txeca (posteriorment coneguda amb les sigles KGB) a Ekaterinburg, i la casa comuna Narkomfin de Guínzburg per al personal del Comissariat de Finances.

La casa comuna Lensoviet, destinada als dirigents de l'elit administrativa de Sant Petersburg, ressaltava l'estatus dels seus residents amb una façana imponent, mentre que el complex residencial VTSIK per a alts funcionaris del Partit Comunista dominava un tram del riu Moskva. Una excepció a la norma general va ser la innovadora casa projectada per Konstantín Melnikov destinada exclusivament a la seva família.

Educació, salut i oci

La voluntat d'eradicar l'analfabetisme i difondre els ideals socialistes va portar el govern bolxevic a construir clubs de treballadors i noves institucions acadèmiques, com l'escola de Tkatchi Ulitsa a Sant Petersburg. Descendents directes de les «cases del poble» construïdes a les ciutats europees abans de 1914, els clubs de treballadors van esdevenir centres de la vida col·lectiva.

Encarregats per municipis, com el club de treballadors Zuev, per agrupacions industrials i sindicats, com el club de treballadors Russakov, o pels residents de complexos d'habitatges, el seu objectiu era transformar les actituds del poble per mitjà d'activitats educatives, esportives i culturals, a més d'actuar com a plataforma per a la promulgació del socialisme soviètic.

La planificació del temps d'esbarjo va ser una prioritat important per a l'Estat soviètic, ja que oferia als treballadors una treva de les dures condicions laborals i la massificació dels habitatges comunitaris. Els clubs esportius Dinamo, com el de Kíev, es van crear per promoure una mà d'obra sana i productiva i alhora fomentar la cooperació. Els sanatoris i centres termals per al proletariat i per a l'elit, com el sanatori Voroixílov per a membres de l'exèrcit roig, es van convertir en centres d'estiueig en què l'assistència s'oferia com a recompensa a un rendiment excepcional.

Mausoleu de Lenin, Moscou, 1924–1930

Lenin va morir el 24 de gener de 1924. Aleksei Sxússev, arquitecte eclèctic i oportunista, va dur a terme tres projectes successius per al mausoleu a la plaça Roja, on el líder revolucionari havia pronunciat els seus discursos més emblemàtics. La primera versió, construïda amb presses, constava de tres caixes de fusta: a la central se situava la cambra mortuòria del líder, i a les dues laterals, els «pavellons» d'entrada i sortida. L'estructura va ser

substituïda, l'agost de 1924, per una versió de fusta més elaborada, amb motius clàssics, possiblement inspirada en la tomba de Mausol a Halicarnàs.

En popularitzar-se el culte a Lenin, el 1929 es va decidir fer una estructura permanent. Revestit de granit brillant de color vermell fosc, marbre, pòfir i labradorita, el mausoleu es compon de formes geomètriques entrelaçades. El cos embalsamat de Lenin s'exhibia a l'interior; el 1953 s'hi va afegir el cos de Iòssif Stalin, que va ser retirat el 1961 per exposar-hi el de Nikita Khrushxov. La combinació

d'un mausoleu per al pare fundador de l'Estat soviètic i d'una tribuna d'oradors va atorgar a l'edifici un significat simbòlic: proclamava que la doctrina leninista era la base del socialisme rus, que havia de ser perpetuat pels líders posteriors.

Una revolució artística: obres de la Col·lecció Costakis

Els dibuixos, pintures i escultures de la Col·lecció Costakis del Museu Estatal d'Art Contemporani de Tessalònica pertanyen al període que va entre 1915 i 1932, en particular a la dècada de 1920. A la Col·lecció Costakis, hi estan representats els artistes i les tendències de l'avantguarda russa de les tres primeres dècades del segle xx, una de les èpoques més radicals i fascinants de la història de l'art.

Atès que aquesta mostra explora la correlació entre pintura i arquitectura a través del prisma de la nova estètica visual que es va posar al servei de la societat soviètica postrevolucionària com un mitjà per entendre la història i la recepció de l'arquitectura constructivista russa, algunes de les obres d'art que s'hi exposen són purament arquitectòniques. Tanmateix, moltes qüestionen les fronteres entre la pintura i l'arquitectura. Amb un èmfasi en el moviment constructivista, aquests dibuixos revelen el desig dels artistes d'aportar noves idees i solucions a la teoria i a la pràctica de l'enginyeria i l'arquitectura, i d'experimentar amb nous materials, formes i volums a fi de crear una estètica radical i estimulante, i alhora pràctica, per al nou Estat soviètic.

Molts artistes van bandejar els temes i les tècniques pictòrics tradicionals i, en canvi, van dirigir la seva atenció a l'estudi de la ciència, la mecànica, la física i la geometria per tal d'aportar, per mitjà de la seva obra, idees de valor pràctic que es poguessin articular com a propostes factibles en els camps del disseny, el grafisme i finalment l'arquitectura. D'aquesta manera, l'art es va posar al servei d'un ampli programa revolucionari de caire social que es va estendre fins i tot a la producció en sèrie.

Construir la Revolució ***Art i arquitectura a Rússia, 1915-1935***

Del 4 de febrer al 17 d'abril de 2011

CaixaForum Barcelona

Av. de Francesc Ferrer i Guàrdia, 6-8
08038 Barcelona

Horari:

De dilluns a diumenge, de 10 a 20 h
Dissabtes, de 10 a 22 h

Entrada gratuïta a les exposicions

Servei d'Informació

Obra Social Fundació "la Caixa"
Tel. 902 22 30 40
De dilluns a diumenge, de 9 a 20 h
www.lacaixa.es/obrasocial

Amb aquesta exposició, l'Obra Social "la Caixa" col·labora amb l'Any Dual Espanya-Rússia 2011

Més informació:

Departament de Comunicació de l'Obra Social "la Caixa"

Josué García - 934 046 151 / 638 146 330 / jgarcial@fundaciolacaixa.es

Jesús N. Arroyo - 934 046 131 / 629 79 1296 / jnarroyo@fundaciolacaixa.es

<http://www.lacaixa.es/obrasocial>

Sala de Premsa Multimèdia

<http://premsa.lacaixa.es/obrasocial/>

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

CONFERÈNCIA INAUGURAL: *Construir la Revolució. Art i arquitectura a Rússia, 1915-1935*

Dimecres 3 de febrer, a les 19.00 h

A càrrec de MaryAnne Stevens, comissària de l'exposició i directora d'Assumptes Acadèmics de la Royal Academy of Arts de Londres

CICLE DE CONFERÈNCIES

CONTRA EL VELL MÓN: L'ART DE LES AVANTGUARDES SOVIÈTIQUES

Del 28 de febrer al 29 de març de 2011

En aquella època, la tàctica de l'art era impedir tota percepció acostumada: provocar l'estranyesa per no seguir vivint dins un món reconegut; dificultar la percepció per fer aparèixer uns nous ulls, no ensinistrats, no obedients; veure l'obra d'art en el moment mateix de la seva creació per tal de crear un món nou, sense artistes ni espectadors. Van perdre, però no s'ha intentat res millor.

En aquest cicle de conferències a l'entorn de l'exposició *Construir la revolució. Art i arquitectura a Rússia, 1915-1935*, analitzarem un dels períodes més excepcionals de la història de l'arquitectura. Diferents arts i llenguatges artístics d'avantguarda, des del cinema, l'arquitectura, la pintura o la fotografia fins la música, s'uniren en un projecte col·lectiu comú per crear una nova societat sobre la base de les idees socialistes.

Dilluns 28 de febrer, a les 19.30 h

L'arquitectura russa de la dècada de 1920. Del paper a l'obra

Jean-Louis Cohen, professor d'història de l'arquitectura. Institute of Fine Arts. New York University

Dimarts 8 de març, a les 19.30 h

Mort i epifania de l'art. Comparació entre l'avantguarda soviètica i l'europea

Rafael Argullol, escriptor i filòsof

Dimarts 15 de març, a les 19.30 h

Del darrer quadre a l'arquitectura sense retorn possible

Simón Marchán, catedràtic d'estètica i teoria de les arts. UNED

Dimarts 22 de març, a les 19.30 h

De la revolució de la tipografia a la tipografia de la revolució

Juan Manuel Bonet, crític d'art i historiador

Dimarts 29 de març, a les 19.30 h

La cèl·lula i l'organisme. El cuirassat 'Potemkin'

Paulino Viota, crític i realitzador de cinema

CICLE DE CONCERTS

Diumenge 6 de març, a les 19.30 h

Noelia Fernández, piano

Obres de M. Ravel i C. Debussy, entre d'altres

Formada amb els millors mestres, aquesta jove pianista, alumna de l'Escola Superior de Música Reina Sofia, ens oferirà un tast de la música que es componia a França durant l'època en la qual se centra l'exposició.

Diumenge 13 de març, a les 19.30 h

Quartet Diotima

Naaman Sluchin, violí; Yun-Peng Zhao, violí; Franck Chevalier, viola; Pierre Morlet, violoncel

Obres d'A. Berg i L. Janáček

Segons la crítica especialitzada francesa, «és un dels cinc quartets actuals que no ens hauríem de deixar perdre». Aviat editaran el seu sisè CD, amb un enregistrament dedicat a la segona escola vienesa, que inclou la *Suite lírica* d'Alban Berg, que ens interpretaran.

Diumenge 10 d'abril, a les 19.30 h

Juan Carlos Garvayo, piano

Obres d'I. Stravinsky, S. Prokófiev i C. Ives, entre d'altres

Juan Carlos Garvayo, artista polièdric i membre del prestigiós Trio Arbós, ens introduirà en l'obra de l'avantguarda soviètica i americana de les dècades dels anys vint i trenta del segle xx.